

Marta Zielińska

"Romantyzm i historia"

Biuletyn Polonistyczny 22/3 (73), 52-56

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zamykając sesję I. Cpacki podkreślił, że ponad jej znaczenie w zakresie naukowym należy postawić uświadomienie sobie przez jej uczestników znaczenia szkoły jako terenu przecięć różnych tendencji, różnych czynników decydujących o sposobie kształtowania się typów społecznego odbioru narodowej tradycji kulturalnej. Znaczenie dokonywających się tu procesów - jak się okazuje, absurdalnie zniekształcających często przekazywane wartości - przypomina konieczność troski o wyważone i elastyczne formy programu szkolnego, zgodnego z aktualną wiedzą w dziedzinie nauki o literaturze, otwartego na przemiany myślenia demonstrowane przez pokolenie uczniów, ambitnego pod względem intelektualnym i odpowiedzialnego moralnie. Zwarcie zaś problematyki sterowania recepcją przez model programu szkolnego z innymi strefami kultury społecznej - jak modele telewizyjne, teatralne, poetyckie, publicystyczne - uświadamia ważność współgrania tych wielu płaszczyzn, w których kontekście istnieje współczesna szkoła.

Dr Barbara Kryda

„ROMANTYZM I HISTORIA”

W dniach 25-27 września 1978 r. odbyła się w Warszawie konferencja naukowa na temat "Romantyzm i historia", zorganizowana przez Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. Udział w niej wzięli oprócz przedstawicieli środowisk akademickich z całej Polski goście zagraniczni: prof. Antoine Court z Francji, Linda Orr z USA oraz prof. Mark Poliakov z ZSRR.

Tematyka konferencji - bardzo szeroka, a jednocześnie podstawowa dla pojęcia romantyzmu - pozwoliła na duże zróżnicowanie problematyki poszczególnych referatów. S. Treugutt i A. Court, wychodząc od faktów historycznych, badali ich odzwierciedlenie w literaturze i ideologii. Sposoby pisania o historii to, mówiąc najbardziej ogólnie, tematy referatów L. Orr, M. Ingłota i B. Zakrzewskiego. Sprawa gatunku literackiego jako formy odzwierciedlenia historiozofii romantycznej - to punkt wyjścia

referatów M. Poliakowa i I. Opackiego. Problematykę ogólną w powiązaniu z konkretnymi faktami literackimi ukazywały referaty M. Janion i M. Piwińskiej. Tematem referatu J. Parwiego były poglądy młodego Montalemberta, zaś Z. Stefanowska mówiła o problemie historii w "Panu Tadeuszu".

Referat doc. dra hab. Stefana Treugutta "Napoleon i Polska" poruszał sprawę metodologii badań nad zjawiskiem "napoleonizmu" w literaturze i kulturze polskiej. Zawierał, po pierwsze, próbę określenia wymienionego w tytule przedmiotu badań, a po drugie - propozycję sposobu organizacji materiału do badań nad tym przedmiotem. Autor stwierdził, iż ze względu na procesualny charakter zjawiska napoleonizmu jedynym wspólnym punktem spajającym cały ten ogromny materiał jest osoba Napoleona - faktycznie istniejącego kiedyś człowieka. Stąd też wszystkie wypowiedzi o nim - tak literackie, jak z pogranicza literatury i dokumentu - mają dla badacza jednakową wartość.

Rozprawa prof. Antoine Courta "Lamartine et la légende napoléonienne" dotyczyła stosunku Lamartine'a do Napoleona i legendy napoleońskiej. Autor pokazał - na przykładzie życia i twórczości poety - jego negatywną, arystokratyczną i "klasycyzującą" ocenę działalności Bonaparte'go we Francji, a także skutki polityczno-kulturowe funkcjonowania "złej" legendy napoleońskiej.

Referat Lindy Orr pt. "La crise de l'histoire: Louis Blanc et la révolution" przedstawił twórczość Louis Blanca w kontekście historiografii francuskiej pierwszej połowy XIX wieku i ukazał genezę kryzysu francuskiej myśli historycznej po rewolucji lipcowej. Autorka starała się ująć i zinterpretować pisarstwo historyczne Louis Blanca w kategoriach praktyki lingwistyczno-społecznej.

Prof. dr hab. Mieczysław Inglot, mówiąc o "Historii w polskim dramacie romantycznym", ukazał te momenty z dziejów Polski, które szczególnie interesowały romantyków i pozwalały im rozważać zagadnienia o charakterze uniwersalnym (np. sens dziejów, struktura procesu historycznego, rola jednostki i historii, czyli relacja między wolnością i koniecznością). Zagadnienia te zostały bogato udokumentowane materiałem literackim.

Prelekcja prof. dra hab. Bogdana Zakrzewskiego "»Szlachta polska w roku 1831« . Historia i rewolucja" (będąca rozdziałem studium autora pt. "O cześć wam, panowie...") ukazała, na przykładzie szczegółowej analizy "Szlachty z roku 1831" Gustawa Ehrenberga, kształtowanie się romantycznych poglądów na historię i rewolucję po doświadczeniach insurekcji kościuszkowskiej i powstania listopadowego, a także unaocniła stereotypowy charakter literackiej opozycji "dobrego" ludu i "złych" panów.

Prof. Mark Poliakow w referacie "Historia i gatunek w poemacie romantycznym" przedstawił formowanie się zrębów gatunkowych poematu romantycznego na przykładzie analizy "Konrada Wallenroda" Adama Mickiewicza i "Połtawy" Aleksandra Puszkina, przy czym "Połtawa" została tu ukazana jako bezpośrednia replika na "Konrada Wallenroda" i polemika z Mickiewiczem.

Prof. dr hab. Ireneusz Opacki w referacie "O romantycznej liryce heroicznej" zajął się sposobami wprowadzania do literatury romantycznej historii jako tradycji - posługując się przy tym przykładem polskiej liryki heroicznej lat czterdziestych. Obok zarysowanej opozycji prawdy i zmyślenia - równorzędnych czynników kształtowania tradycji w tej literaturze - pojawia się problem ingerencji literatury w historię przyszłą. Autor udowadnia, na wybranych przykładach, w jaki sposób romantycy, dokonując charakterystycznych zmian w zastosowaniu klasycznych gatunków epeicznych i posługując się powszechnie znanymi motywami mitologii chrześcijańskiej, konstruują mesjanistyczną wizję jednostki w historii. Koronnym przykładem na poparcie tej tezy jest dla referenta "Bema pamięci żałobny-rapsod" Cypriana Norwida, gdzie już w samym wierszu pokazany został "epeiczny przełom", jakiego doświadcza społeczeństwo po śmierci bohatera: milknie literatura, a zaczyna się historia.

Referat doc. dra hab. Jerzego Parwiego pt. "Młody Montalembert o Polsce i Polakach" przedstawia sprawę polską, tak jak ją widział Montalembert: w optyce katolicyzmu i w ramach wizji odrodzonej społeczności chrześcijańskiej. Wspominając o zmianach, jakim ulegały poglądy pisarza francuskiego na sprawę Polski - w zależności od aktualnie zajmowanej pozycji politycznej i ideowej - prezentuje autor dokładniej okres młodości.

czy działalności Montalemberta, której punktem kulminacyjnym było napisanie "Przedmowy" do "Ksiąg narodu i pielgrzymstwa".

W referacie zatytułowanym "Historia w »Panu Tadeuszu«" prof. dr hab. Zofia Stefanowska przedstawiła problem struktury narracyjnej tego utworu. Powołując się na zawarte w poemacie - a pomijane w dotychczasowych badaniach - przykłady ironii romantycznej, autorka próbowała ustalić stosunek Mickiewicza do historii, a także do przedstawianych postaci i ich racji. Pomocniczą kategorią w tych rozważaniach stał się podział na "czas kontuszowy" i "czas historyczny". W konkluzji jednak podkreślony został fakt, iż pewnych fragmentów "Pana Tadeusza" nie da się zinterpretować w sposób jednoznaczny.

Dr Marta Piwińska wygłosiła referat "Rozpaczający Starzec i historia", w którym zajmowała się zagadnieniem kategorii młodości i starości w kulturze romantycznej. Referentka wnikliwie ukazała ambiwalentny i zmienny charakter tej opozycji, a postać Starca uznała za wielką figurę przełomu pomiędzy kulturą osiemnastowieczną i romantyczną.

Prof. dr hab. Maria Janion i prof. dr hab. Maria Żmigrodzka, mówiąc o "Romantyzmie i historii", poruszyły problem stosunku literatury romantycznej do historii i wpływu samej historii na kształtowanie się ideologii romantycznej w Polsce i w Europie. Referat ten zarysował zagadnienia interesujące obecnie obie autorki (wyzyskano w nim fragmenty wstępu i posłowie do książki pod tym samym tytułem) - nie podejmując kwestii szczegółowych. Autorki ukazały, jak dalece w okresie romantyzmu w Polsce historia poddana została władzy literatury. Ze względu na szeroki zakres problematyki i syntetyczną formę rozważania zawarte w tym referacie stanowiły doskonale podsumowanie wszystkich spraw poruszanych na sesji.

Przedstawionym na konferencji referatom towarzyszyła ożywiona dyskusja.

Po wystąpieniach doc. Treugutta i prof. Courta dyskutanci zajęli się szczególnie dwoma problemami: 1) odmiennością legendy napoleońskiej w Polsce i we Francji (w świadomości Francuzów Napoleon mógł być tyranem - dla Polaków stał się wcieleniem idei wolności); 2) wpływem mitu

Napoleona na kształtowanie się romantycznej ideologii. Zastanawiano się także nad problemem opozycji historii i legendy.

Po referatach prof. prof. Poliakowa i Ingłota poruszano sprawę romantycznego widzenia historii (od "zewnątrz" lub od "wewnątrz") i konsekwencji, jakie stąd wynikały dla kształtowania się różnych form gatunkowych. Padło pytanie: czy istnieje izomorfizm pomiędzy historiozofią i strukturą gatunkową w literaturze romantycznej?

Dyskusja nad referatami Lindy Orr oraz prof. prof. Zakrzewskiego i Stefanowskiej dotyczyła uściśleń i dookreśleń niektórych tez zawartych w tych referatach. U L. Orr chodziło o metodę badawczą interpretacji twórczości L. Blanca, u prof. Stefanowskiej - o koncepcję punktu widzenia (pozycja "obcego"), z jakiego prowadzona jest narracja w "Panu Tadeuszu"; wokół tekstu prof. Zakrzewskiego wywiązał się spór co do oceny i charakteru ostatniej strofy przywoływanego utworu G. Ehrenberga.

Podobny charakter miała dyskusja po wystąpieniu doc. Parwiego i prof. Opackiego, w której rozwijano i uzupełniano przedstawiane przez referentów problemy.

Referaty prof. prof. Janion i Żmigrodzkiej oraz dr Piwińskiej dostarczyły materiału do rozważań bardziej ogólnych, dotyczących romantyzmu: jego "premiery", specyfiki, klasyfikacji, antynomii i stosunku do historii.

Na zakończenie konferencji prof. Janion wyraziła podziękowanie organizatorom sesji oraz wszystkim jej uczestnikom.

Mgr Marta Zielińska

MIĘDZYNARODOWA SESJA KORCZAKOWSKA

Największą imprezą zorganizowaną dla uczczenia 100 rocznicy urodzin Janusza Korczaka była międzynarodowa sesja poświęcona omówieniu jego życia i dzieła. Odbyła się w Warszawie w dniach 12-15 października 1978, pod patronatem ministra oświaty i wychowania, Jerzego Kuberskiego. Zgromadziła wszystkich, którzy zajmują się badaniem i upowszechnianiem do-